

"Said Nursi, Kurtuluş Savaşı devam ederken savaşa hiçbir katkısı olmayan; bir tür diyanet reisliği olan 'Darü'l-Hikmeti'l-İslamiyye' adlı bir kurumda maaşlı bir memur olarak çalışmıştır." iddiasına ne dersiniz?

"**Millî Mücadele**" sırasında; bin yıldır İslamiyet'in bayraktarlığını yapan bu milletin hür kalması için Bediüzzaman'ın ne denli aktif bir şekilde çalıştığı ve o zamanın süper gücü İngilizlerin İstanbul'daki hain planlarını nasıl akim bıraktığı ve "**Darü'l-Hikmeti'l-İslamiyye**"de iken, İngiliz din adamlarının garazlı sorularına nasıl pervasızca cevap verdiği ve izzet-i İslamiye'yi âleme nasıl ilan ettiği, tarihi delillerle ispatlıdır. Buna rağmen Bediüzzaman'ı, bütün savaş boyunca âdeta depoda duran bir arşiv memuru gibi tanıtmaya çalışmak ahlaka sığmamaktadır.

[Bediüzzaman Hazretlerinin Kurtuluş Savaşındaki](#) hizmetlerinin detaylı beyanını ilgili yerlere havale edip, asıl konumuz olan "**Darü'l-Hikmeti'l-İslamiyye**" ve Bediüzzaman ikilisi hakkındaki iddiaları cevaplamaya çalışalım.

"**Darü'l-Hikmeti'l-İslamiyye**" 12 Ağustos 1334 (25 Ağustos 1918) tarihinde V. Mehmet Reşat ve Şeyhülislam Musa Kazım Efendi'nin zamanında kurulmuştur¹. **Vazifesi**; İslam'a yapılan hücumlara ilmi cevap, basın-yayımda İslam'ı anlatmak, Avrupa hayranlığı ile sarsılan imanı ve ahlakı korumak² gibi hem halkın dini ihtiyaçlarına cevap vermek hem de maddeten savaşılan dış güçlere karşı oluşacak manevi savaştan bu milletin mukaddesatını muhafaza etmektir. Açılış beyannamesinde geçen şu cümleler, bu Yüksek İslam Akademisinin Osmanlı İmparatorluğu'nun verdiği bağımsızlık mücadelesi ile alakasız olmadığı; aksine bu milletin istikbali için vazife başında bulduklarının an açık kanıtıdır:

*"Devletlerin maddi durumlarında nasıl birer hudut ve karşı noktalar varsa, milletlerin ve içtimai vicdanların da maneviyatlarında öyle bir hudud ve karşı noktalar vardır... Manevi hududunu muhafaza edebilecek salabeti (metaneti, sağlamlığı) haiz olamayan milletler, maddi hududlarını da muhafaza edemezler. Etseler bile, istikbalinden emin olamazlar. Er geç fena veya yok olmaya mahkum kalırlar."*³

Bu derece milli bir anlayışa sahip olan "**Darü'l-Hikmeti'l-İslamiyye**"nin Batı Anadolu'daki işgal olayları karşısında aldığı toplantı kararlarından bazıları şöyledir:

"Yunanlılarla İtalyanların Müslüman ahaliyi kendi taraflarına celb etmek maksadıyla, geniş mikyasta propaganda yapmakta oldukları istihbar

---

edildiğinden, bu kabil zararlı telkinlere karşı lüzumlu irşad ve ikazlarda bulunulması hususunun ta'minen müftülere iş'arına karar verildi." [13 Ağustos 1335 (1919); (İmzalar: Ferid, A.Rasim, Hakkı, Rebit, Tefvik, Avni)]⁴

"İtalyanlarla Yunanlılar tarafından Batı Anadolu'da icra kılınan muzır (zararlı) telkinlere karşı, lüzumlu irşadlarda bulunulması için vaizler gönderilmesi zımında, Harbiye Nezareti Celile'sinin hatırlatması üzerine, Makam-ı Sadarettin Makam-ı Meşihat-ı Ulya'ya irsal buyurulan tezkere-i aliye mütalaa için, Hey'ete havale olmuş ve cevaben şimdiye kadar kazalarda 110 mahalde birer "İrşad Encümeni" te'sis ve küşad olunarak, halkın dünyevi ve uhrevi işlerinin ıslahına çalışılmakta bulunulduğu gelen yazılardan anlaşılmiş olup, daha ziyade müsmir ve memnuniyet-bahş neticeler istihsali için kazalara vazifeli vaizler gönderilmesi ve bunlarda bütçeye münasib bir zam icrası suretiyle kabil olacağına iş'arına ve maamafih bu gibi telkinlere karşı icab eden irşadlarda bulunulması için müftülüklerle yeniden tebliğatta bulunulduğunun ilaveten beyanına karar verildi." [9 Ağustos 1335 (1919) (İmzalar: Ferid, Hakkı, Tefvik, Avni)]^{4,5}

Bu ve buna benzer aldığı kararlarla⁵, halkı iç ve dış güçlere karşı aydınlatıp, bin yıldır süregelen milli ahlakı ve milli bilinci temin eden bu teşkilatın, savaşa bütün bütün katkısız olduğunu söylemek, tarihe karşı doğru bir bakış olmayıp, oradaki muvazzaf zatların emeklerine ve teşkilatın şahsı manevisine saygısızlık ve hürmetsizlik olur.⁶

Bu konuda uzman olan Bayram SAKALLI'nın şu ifadeleri de "**Darü'l-Hikmeti'l-İslamiyye**"nin Kurtuluş Savaşıyla olan ilgisini gözler önüne sermektedir:

"*Milli Mücadele'nin o karışık buhranlı ve zor günlerinde, memleketin en ücra köşesinde köy memurlarına kadar uzanabilen, dini ama aynı zamanda milli vazifeleri de ifa eden bir teşkilat Dar'ül Hikme... ve azalarıyla beraber yerine göre Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleriyle iç içe ve birlikte vatan ve millet için önemli hizmetlerde bulunmuşlardır.*" (Sakallı, 1997:113).

"*Dar'ül Hikmet'il İslamiyye'nin, Milli Mücadele dönemindeki hizmetini göstermesi bakımından şu vesika da çok önemlidir:*"

"*16 Mart 1920'de İstanbul'un işgali günü Kazım Karabekir Paşa, Ankara'daki Mustafa Kemal Paşa'ya '**Heyet-i Temsiliye'nin**' kimlerden teşekkür ettiğinin bildirilmesini isteyen telgrafına; M.Kemal Paşa, aynı gün verdiği cevapta, Heyet-i Temsiliye'nin üyelerinin isimlerini bildirirken: "...Ankara Dar'ül*

Hikmetü'l İslamiye Şubesi azasından Hasan Efendi'nin" de ismini zikreder.^{6.5} Bu belgede açıkça bize gösteriyor ki: Dar'ül Hikmet'ül İslamiye, M.Kemal Paşa'nın reisi olduğu Heyet-i Temsiliye'ye üye verecek kadar milli hareketle iç içedir. Hatta onun önemli bir parçası olmuştur diyebiliriz."(Sakallı,1997:117)

Tarihi delillerle ispatladığımız bütün bu hizmetleri inkâr edenlere karşı son sözümüz yine Sakallı'nın diliyle olacaktır:

"Dar'ül Hikmet'il İslamiye'nin Milli Mücadele yıllarında dini vechesi ağır basan bir teşkilat olması ve özellikle Milli Mücadele'nin manevi cephesinin kuvvetlendirilmesinde ve Kuva-yı Milliye'ye yardım ve destek konusunda faaliyetlerinin mühim ve büyük olduğunu inkâr etmek mümkün değildir."(Sakallı,1997,102)(*)

"Darü'l-Hikmeti'l-İslamiyye"nin Kurtuluş Savaşına katkısını böylece kat'i şekilde ispat ettikten sonra Bediüzzaman ile ilişkisine gelelim.

"Bediüzzaman'ın Dar'ül-Hikmetle olan münasebeti ise tamamen Bediüzzaman'ın dışında gelişmiştir. Esaretten dönüşünün henüz ikinci ayının başında, yani 4 Ağustos 1918 (26 Şevval 1336) günü Bediüzzaman'ın haberi olmadan Harbiye Nezareti'nin (şimdiki Milli Savunma Bakanlığı) tavsiyesi ile Dar'ül Hikmet-il İslamiye'ye beş bin kuruş (yani elli altın lira) maaşla üye tayin edildi."⁷

Üstad bir emr-i vaki karşısında kalmıştı. Çünkü onun resmi bir yerde maaş mukabilinde resmi bir vazife alması esas prensibine muhalifti. O, bütün mevcudiyetini karşılıksız olarak hak ve hakikate, vatan ve millete vakfetmişti.⁸ Bediüzzaman Hazretlerinin bu düsturu bütün hayatına şamildi. Belgelerle ispatlandığı gibi 1. Dünya Savaşında Bitlis'te Bediüzzaman'la beraber savaşan memurlar devletten geçimleri için maaşlarını istedikleri zaman da Bediüzzaman bir şey talep etmemişti. Yine daha sonraları davet edildiği Ankara'da kendisine umumi vaizlik teklif edildiğinde de kabul etmeyecekti. Bu prensibinden dolayı habersiz olarak tayin olunduğu **"Darü'l-Hikmeti'l-İslamiyye"**den bir müddet izin alarak tereddüt devresi geçirdi; istifa etme teşebbüslerinde bulundu. Fakat sevdiklerinin ve hürmetkarlarının rica ve ısrarları üzerine Dar'ül Hikmet'e devama başladı.⁹

Burada yeri geldiği için Bediüzzaman Hazretlerinin "**Darü'l-Hikmeti'l-İslamiyye**"de iken Milli Mücadele'ye yaptığı kıymetli katkılarından birini aktararak hem Bediüzzaman'ın hem de mensubu olduğu "**Darü'l-Hikmeti'l-İslamiyye**"nin yaptıkları cihaddan bir nebze de olsa yine bahsetmiş olacağız:

İstanbul'u işgal eden İngiliz ordusu, daha önceleri Hindistan'da yaptıkları gibi Hıristiyanlığı yaymak için, İslâm dininin kudsiyetini haleldar etmek düşüncesiyle, İstanbul'a gelen meşhur Anglikan Kilisesi'nin Başpapazı vasıtasıyla Şeyhülislamlık makamından dinî sorular sorduruldu. Hem de yalnız altı yüz kelime ile cevabı istendi. Daha sonraları İngiliz papazının sorularına İzmir'li İsmail Hakkı ve sonra Mısır'lı Abdülaziz Çaviş gibi zatlar, birer kitap halinde uzunca cevaplar yazmışlardı. Lâkin tam sorunun sorulduğu günlerde Şeyhülislamlık Bediüzzaman'a müracaat ederek* bir cevap vermesini istemiş. Bediüzzaman Hazretleri de, "**Ben onlara bir tükürük ile cevap veriyorum.**" demiş ve o zaman ve o günlerde neşrettirdiği **RUMUZ** ve **LEMEAT** eserlerinde bu cevabını dercettirmiştir.¹⁰

Rumuz eserinde aynı günlerde dercedip neşrettiği cevabı aynen şöyledir:

*"YÜKSEKTEN BAKMAK İSTEYEN DESSAS BİR PAPAZA CEVAB"*¹¹

"Bir adam seni çamura düşürmüş, öldürüyor. Ayağını senin boğazına basmış olduğu halde, istifham-ı istifhaf ile sual ediyor ki: Mezhebin nasıldır? Buna cevab-ı müskit; kûsmekle sükût edip, yüzüne tükürmektir: Tükürün o lainin o hayasız yüzüne'...

Ona değil, hakikat namına cevap şudur:

1- S: Din-i Muhammed nedir?

C: Kur'andır...

2- S: Fikir ve hayata ne verdi?

C: Tevhid ve istikamet...

3- S: Mezahimin devası nedir?

C: Hürmet-i riba ve vücub-u zekâtı:..

4- S: Şu zelzeleye ne der?

C: " وَالَّذِينَ يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ... - وَأَنْ لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى *

---

* **“Altın ve gümüşü yığıp da onları Allah yolunda harcamayanlar yok mu, işte onlara elem verici bir azabı müjdele!”** (Tevbe, 9/34)

“İnsan için ancak çalıştığıının karşılığı vardır.” (Necm, 53/39)

Bediüzzaman bu cevabıyla İngiliz siyasetinin o hayasız yüzüne vurduğu bu tokatları, o zaman ve o günlerde yazdığı ve yayımladığı risalelerine koymuş ve bu şekilde İngiliz oyunlarını su yüzüne çıkardığı gibi, İstanbul kamuoyunu da uyandırmıştır.

Milî Mücadele sırasında bu Müslüman milletin; zahiren en umutsuz anlarda bile ümitvar olmasına ve işgalcilere karşı en ön safta savaşmasına sebep olan İslamiyet'in kıymetini nazarlardan düşürüp, halkı manen çökertmeye çalışan İngilizlere karşı, Bediüzzaman'ın hemen verdiği cevaplarla, İslamiyet'in yüksek hakikatlerini beyan edişini Şeyhülislam Cemaluddin Efendi şöyle anlatmaktadır:

"Avrupalılar bize (Dar'ül Hikmet'e), İslamiyet'e ait bazı sualler soruyorlardı. Bediüzzaman bu suallerin cevabını hemen veriyordu. Ben her soru sorulduğunda kütüphanede araştırmaya başlıyorum, on-on beş gün araştırdıktan sonra Bediüzzaman'ın verdiği cevapların isabetli olduğunu anlıyordum."^{11.5}

Böyle takdire ve taltife şayan hizmetleri karşılığında "**Darü'l-Hikmeti'l-İslamiyye**"ten aldığı maaşı zerresine kadar hakkeden Bediüzzaman; aldığı bu yüksek maaştan sadece asgari ihtiyaçlarını temin ediyor, bütün hayatında kendine şiar edindiği bir kap yemekten fazla yemiyordu.¹² Üstad'ın bu halini ve maaşın geri kalanına neler yaptığını o zaman onun yanında kalan yeğeni Abdurrahman şöyle anlatıyor;

"Bidayette haline dikkat ediyordum ki, zarureten başka kendisine masraf yapmıyordu."

"Maişetçe neden bu kadar fena yaşıyorsun?" diyenlere cevaben derdi :

"Ben Sevad-ı A'zama (büyük çoğunluk, halk topluluğu) tabi' olmak istiyorum. Sevad-ı A'zam ise, bu kadar tedarik edebilir. Ekalliyet-i müsrifeye (israfçı azınlık) tabi olmak istemem."

*"Darül-Hikmet'ten aldığı maaştan miktar-ı zarureti ayırdıktan sonra, mütebakisini bana vererek: '**Hıfzet!..**' derdi. Ben de bir sene zarfında fazla kalmış olan parayı amucamın bana olan şefkatine, hem malı istihkar*

---

etmesine itimaden, haberi olmadan tamamen sarfettim. Buna muttali' olunca dedi ki:"

"Bu para bize helâl değildi. Milletın malı idi. Ne için sarfettin?"

"Madem ki öyledir, ben de seni harçlık vekilliğinden azl ile,kendimi nasbettim."

"Bu hadiseden sonra, ayda bana yirmi banknot vererek, kendisine de on beş ayırmaya başladı. Kalanını kendisi yanında hıfzetti. Fakat bütün umumî masraflar da onun kendisi için ayırmış olduğu o on beş banknotundan yapılırdı. Demek ki ayda kendisine on banknot kalmış oluyordu. Fazla kalan paradan yedi yüz banknot kadar toplandı."

"Bir müddet sonra kalbine gelen hakikatlerden kaleme aldığı on iki adet eserini din namına tabettirdi. Biriken mezkur yedi yüz banknotu bastırıldığı bu kitaplarının tab' masrafına harcadı. Basılan bu kitaplardan bir-iki küçüğü müstesna, diğerlerini meccanen(ücretsiz) dağıttı."

"Ne için kitaplarını sattırmadığını sordum."

"Maaştan bana kût-u lâyemut (ölmeyecek kadar) câizdir. Fazlası millet malıdır. Bu suretle millete iade ediyorum:" dedi.¹³

Bediüzzaman Hazretleri devletten hizmetlerinin karşılığı olarak kendisine verilen maaşta hak iddia etmeyip, bu parayı halka iade ediyor ve hayatı boyunca bozmadığı prensibini yine yerine getiriyor.

Dipnotlar:

1. Sadık Albayrak, Son Devrin İslam Akademisi Dar'ül Hikmet-il İslamiye, s.9.
2. Hekimoğlu İsmail, 100 Soruda Bediüzzaman Siad Nursi, s.28.
3. Albayrak, Son Devrin İslam Akademisi Dar'ül Hikmet-il İslamiye, s.88.
4. a.g.e, s.129.
5. Bu türden alınan daha başka kararlar "Son Devrin İslam Akademisi" kitabında mevcuttur.
6. **"Darü'l-Hikmeti'l-İslamiyye"** için nasıl hiçbir hizmet edemedi demek yanlış ise, kuruluş gayesini yerine getirecek kadar hizmet etti demek dahi yanlıştır. Bunun sebeplerini Üstad **"Tuluat"** adlı eserinde veciz şekilde açıklıyor. Ayrıntı için **"Asar-ı Bediyye"** isimli eserin Tuluat kısmına müracaat ediniz.
- 6.5. Sakallı'nın belirttiği kaynak: Harp Tarihi Vesikaları Dergisi (HTVD), s.23, Vesika: 81, (Mart 1958); Kazım Karabekir, İstiklal Harbimiz, (2.Baskı), İst.,1969, s.506.

(*) "**Darü'l-Hikmeti'l-İslamiyye**"nin Milli Mücadeledeki hizmetlerinin teferruatı için Bayram Sakallı'nın "Milli Mücadele'nin Sosyal Tarihi" adlı eserine müracaat edilebilir.

7. Albayrak, Son Devrin İslam Akademisi Dar'ül Hikmet-il İslamiye, s.203.

8. Eşref Edip, Risale-i Nur Müellifi Said Nur, s.94.

9. a.g.e., s.94.

(*) Bu müracaat evvela Şeyhülislam'lığın "**Darü'l-Hikmeti'l-İslamiyye**"e bu mevzuyu aktarıp cevap istemesi daha sonra "**Darü'l-Hikmeti'l-İslamiyye**"in azası olan Bediüzzaman'a müracaatı şeklinde tahakkuk etmiştir.

10. Badıllı, Mufassal Tarihçe-i Hayat, s.491.

11. Asarı Bediyye, s.84.

11. 5. Mehmed Kırkinci, Hayatım Hatıralarım, s.194.

12. Eşref Edip, Risale-i Nur Müellifi Said Nur, s.95.

13. Abdurrahman Nursi, Tarihçe-i Hayat, s.31, 32.